

Oleg KUZNĚCOV,
kandidát historických věd, profesor
(Ruská federace, Moskva)

STÁT VYTVOŘENÝ PRO AGRESI.

**AGRESIVNÍ NACIONALISMUS A ÚZEMNÍ EXPANZE JSOU ZAKOTVENY
V ÚSTAVNÍCH ZÁKLADECH MODERNÍ ARMÉNIE**

Druhá karabašská válka právem nazývaná v Ázerbájdžánu Vlasteneckou válkou, stále přitahuje pozornost politiků, politologů, vojenských teoretiků, historiků a mezinárodních právníků. Nezodpovězené otázky odborníků z různých oborů vyvolávají nutnost vydání samostatného sborníku. Mezi těmito otázkami je mnoho těch, jež souvisejí s vypuknutím konfliktu i přímých válečných akcí. Článek pravidelného přispěvatele našeho časopisu, významného ruského politologa, doktora historie, profesora Olega Kuzněcova přináší nový pohled na příčiny konfliktu i válečných akcí z hlediska ústavního a mezinárodního práva, a to prizmatem nejvyšších zákonů jedné ze stran konfliktu – Arménie. Důležité je, že otázka nastolená autorem má s ohledem na vývoj v regionu nejen teoretický, ale i praktický význam.

Redakce časopisu «IRS- Dědictví»

Arménsko-ázerbájdžánská válka o Karabach v roce 2020 skončila úplnou porážkou Arménie. 10. listopadu 2020 byla v Moskvě podepsána trojstranná dohoda o příměří a ukončení všech válečných akcí v konfliktní zóně Náhorního Karabachu. Ázerbájdžánský prezident Ilham Alijev označil tento konflikt za „součást historie“ a nabídl Arménii podepsání mírové smlouvy. **Arménská strana však v rozporu se všemi dohodami o poválečném vyrovnání pokračuje ve vojenských manévrech** na linii státní hranice a činí prohlášení, která jsou v rozporu se všemi iniciativami k nastolení míru na Jižním Kavkazu.

Před nějakou dobou jsem publikoval koncepční článek s názvem „Agonie, třetí Arménské republiky“, jehož význam spočíval v následujícím: současná, v pořadí třetí (po Dašnaku a Sovětském svazu) **Arménská republika byla původně vytvořena za účelem realizace**

myšlenky „miacum“ – sjednocení všech kavkazských Arménů, a především Arménů Jerevanu a Karabachu, v jeden stát. Vojenská porážka Arménie a navrácení Karabachu pod kontrolu Ázerbájdžánu zneemožnily uskutečnění myšlenky „miacum“, proto existence arménskému státu v jeho současné podobě ztratila smysl. Nyní se tento stát v agónii znovu pokouší získat Karabach pomocí všech dostupných sil, prostředků a možností.

Mnoho autorů, kteří se mnou souhlasí, začalo hledat politické nebo dokonce subjektivní důvody nebo motivy současné situace, a pokoušeli se vytvářet konspirační teorie o tom, kdo z toho má prospěch nebo kdo za tím stojí. **Hlavní důvod současné situace kolem Karabachu má však daleko od politiky a všeho, co s ní souvisí; nachází se v rovině judikatury**, přesněji řečeno v ústavních a právních základech moderní

arménské státnosti. Tedy řečeno právnickým jazykem, přecházíme z kategorií dispozitivních nebo situačně proměnných k imperativním, tedy základním nebo fundamentálním. A bez pochopení těchto imperativů nelze pochopit logiku vojenských akcí ani prohlášení oficiálních zástupců Arménie.

Preambule ústavy Arménské republiky tedy říká, že její národ vyhlašuje tuto republiku, „*přičemž základem jsou fundamentální principy arménské státnosti a národních cílů, zakotvené v Deklaraci nezávislosti Arménie ze dne 23. srpna 1990*“ [2]. Deklarace nezávislosti Arménie je proto zdrojem práva pro arménskou ústavu, což je explicitně stanoveno v odstavci 12 tohoto dokumentu. **V preambuli Deklarace nezávislosti Arménie je uveden její primární zdroj – společné usnesení Nejvyššího sovětu Arménské SSR a Národní rady Náhorního Karabachu z 1. prosince 1989 „O znovusjednocení Arménské SSR a Náhorního Karabachu“** [1]. Tento dokument je tedy také zdrojem práva pro ústavu Arménské republiky. To znamená, že znovusjednocení Arménie a Náhorního Karabachu je základním principem arménské státnosti a národním cílem, které jsou také ústavně zakotveny. Všechno je provedeno poměrně zálučně: jeden dokument odkazuje na druhý, druhý na třetí, v důsledku čehož je podstata trochu zamaskovaná, není vystavena jako značkový výrobek ve vitríně, ale zároveň zůstává nezměněna. Pouze a jenom **společné usnesení Nejvyššího sovětu Arménské SSR a Národní rady Náhorního Karabachu z 1. prosince 1989 „O znovusjednocení Arménské SSR a Náhorního Karabachu“ a nic jiného není základním kamenem moderního systému arménské ústavní legislativy**. A když arménský premiér Nikol Pa-

Zdrojem práva pro ústavu je Deklarace nezávislosti Arménie

Arménská ústava byla vládnoucími kruhy prezentována jako vzor demokracie a práva

šinjan prohlásil, že „Karabach je Arménie a tečka“, nebyl to pouze výkřik dalšího politického hesla na shromáždění před vlastními příznivci, ani tím nechtěl provokovat Ázerbájdžán. Pouze zopakoval kvintesenci hlavního ústavního základu současné arménské státnosti, jež byla stanovena a formulována dlouhou dobu před ním.

Proto žádný z nedávných nároků oficiálního Jerevanu, reprezentovaného početnými úředníky, na ovládnutí Karabachu nebo udělení „zvláštního statusu“ není v žádném případě revanšismem, nejsou to ani pokusy o porušení dohod o poválečném vyrovnání nebo touha vrátit historii zpět. Ne, je to vědomé a poctivé vykonávání oficiálních povinností ze strany arménských představitelů ze všech oblastí, povinností, které jim ukládá ústavní zákon jejich země. A není třeba být tím překvapen ani se nad tím rozhořčovat. Ozbrojené provokace na arménsko-ázerbájdžánských státních hranicích za účelem rozpoutání nové války, aby bylo dosaženo znovusjednocení Arménie a Karabachu, nejsou jen soukromou iniciativou nebo jakýmsi druhem služebního dobrovolnictví jednotlivých velitelů armády, ale ústavně stanovenou povinností všech arménských vojáků. Nic víc.

V kontextu tohoto tématu je nejzajímavější obsah stejné společné rezoluce „O znovusjednocení Arménské SSR a Náhorního Karabachu“, jejíž preambule obsahuje odkazy na rozhodnutí zasedání regionální rady tehdejší Náhorně-karabašské autonomní oblasti (NKAO) Ázerbájdžánské SSR z 20. února a 12. července 1988, stejně

jako na rozhodnutí „Kongresu zplnomocněných zástupců obyvatel regionu z 16. srpna a zasedání Národní rady 19. října 1989“. Tyto odkazy dávají pádný důvod k závěru, že **arménský nacionalismus a separatismus sloužily jako právní nástroj geopolitiky Sovětského svazu, jehož vedení tento nástroj aktivně využívalo v zahraniční i vnitřní politice**. Třetí bod této rezoluce, prohlašující „znovusjednocení“, rozšiřuje občanství arménské SSR na obyvatele karabašské autonomní oblasti Ázerbájdžánu, zatímco čtvrtý bod stanoví pro arménské orgány povinnost „zastupovat národní zájmy arménského obyvatelstva v Šahumjanském rajónu a v Getašen, podoblasti severního Arcachu“ [3]. To znamená, že **kromě NKAO existují v Ázerbájdžánu další území, která si Arménie jakoby vyhrazuje „právo“ nárokovat. To později potvrdila okupace významné části Ázerbájdžánu za hranicemi NKAO** během Karabašské války v letech 1988–1994. Takže už dokonce dva roky před rozpadem SSSR v Arménii, tedy stále ještě v sovětské republice, politicko-právní principy agrese proti Ázerbájdžánu nebyly formulovány pouze v hlavách politiků, ale také **právně ukotveny, takže se po rozpadu SSSR staly** základem ústavní legislativy nezávislé Arménie. A v této souvislosti si musíme střízlivě uvědomovat, že arménská agrese vůči Ázerbájdžánu bude pokračovat i v budoucnu, protože je stanovena jako norma ústavy Arménské republiky.

Z toho vyplývá, že dokud existuje současná ústava Arménské republiky, dokud zmiňuje Deklaraci nezávislosti Arménie ze dne 23. srpna 1990, která se zase odvolává na společné usnesení Nejvyššího sovětu Arménské SSR a Národní rady Náhorního Karabachu z 1. prosince 1989 „O znovusjednocení Arménské SSR a Náhorního Karabachu“, **ani Nikol Pašinjan, ani žádný jiný arménský státník nikdy nepodepíše mírovou smlouvu s Ázerbájdžánem pod podmínkou uznání Karabachu jako součásti ázerbájdžánského území, protože by to bylo v rozporu s ústavou, založenou**

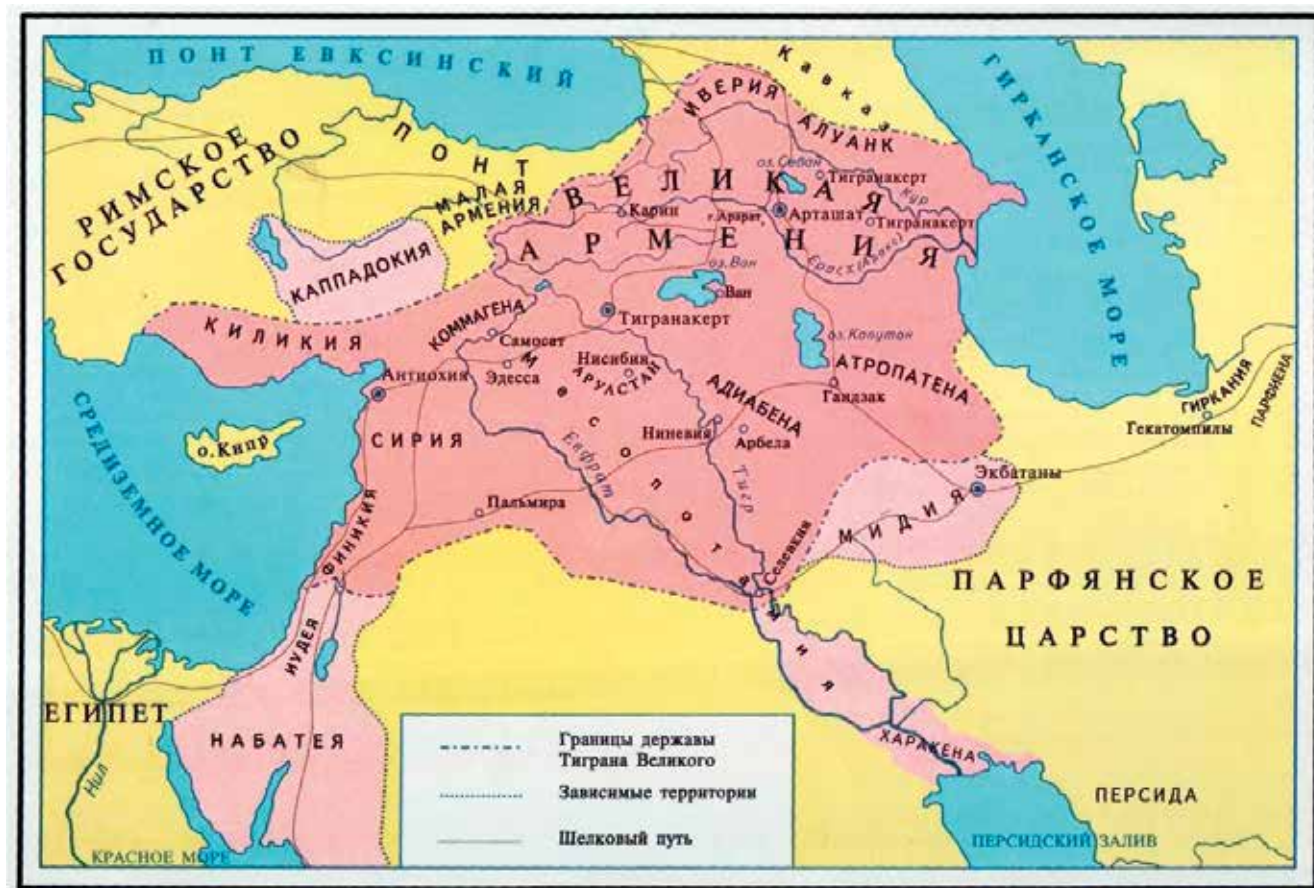
Ústava, stejně jako všechny arménské státní symboly obecně, obsahuje územní nároky vůči sousedním zemím

na moderním systému arménského práva. I kdyby někdo najednou takovou dohodu podepsal, arménský parlament ji nikdy neratifikuje, jelikož by odporovala ústavní legislativě země. Postoj dnešní Arménie v otázce vytyčení a vymezení arménsko-ázerbájdžánské státní hranice bude stejný, pokud se její linie shoduje s administrativní hranicí mezi oběma bývalými sovětskými republikami podle map z roku 1975, protože to de facto bude znamenat, sice skrytě, ale vzdát se Karabachu. A bez Karabachu nebo bez nároku na něj nemůže „třetí“ Arménská republika z formálně právního hlediska existovat.

Ústavní (státní) legislativa Arménie je koncipována tak, že právní odmítnutí Karabachu, nebo alespoň politických nároků na něj, je v principu nemožné. Ústavu můžete přepsat, kolikrát chcete, ale **není možné přepsat Deklaraci nezávislosti, protože by to znamenalo dobrovolně se zříci dříve deklarované suverenity** nebo změnu vlastní suverenity jako subjektu mezinárodního práva. Je naivní věřit, že někdo zvenčí – **Rusko, Francie, USA, Velká Británie, Čína nebo kdokoli jiný – bude schopen politicky nebo diplomaticky přinutit Armény, aby to udělali**, pokud sami nebudou chtít. Prezident Ilham Alijev, který je profesionálním mezinárodním právníkem, to velice dobře ví, a proto když Arménii přináší olivovou ratolest míru, neustále mluví o nutnosti být připraven na novou válku.

Mapy mytické „velké Arménie“ považují arméští politici za právní zdroj pro ústavu

Jaká další překvapení skrývá ústavní zákonodárství současné Arménské republiky? Vraťme se k textu Deklarace nezávislosti Arménie ze dne 23. srpna 1990, která, jak již bylo uvedeno výše, zahrnuje „základní principy arménské státnosti a národní cíle“. V obecném seznamu deklarovaných znaků a atributů státnosti vlastních každé nezávislé zemi v souladu se základními zásadami a normami mezinárodního práva je jeden (bod 11), který vybočuje z rámce obecného mezinárodněprávního kontextu: „Arménská republika se staví za mezinárodní uznání genocidy Arménů z roku 1915 v osmanském Turecku a západní Arménii“. Toto velmi krátké politické prohlášení vyvolává u kteréhokoli nezaujatého a vzdělaného čtenáře nejméně tři otázky.

První se týká existence geografické a politické definice „západní Arménie“: na žádné fyzické mapě světa žádná taková zeměpisná oblast neexistuje, protože na žádné politicko-administrativní mapě světa žádná geografická entita s tímto názvem neexistuje. **Arménští ideologové a politici pod pojmem „západní Arménie“ rozumí severovýchodní část moderní Turecké republiky,** která byla nějakou dobu součástí Ruské říše

(Kars, Ardahan, Artvin) nebo byla během první světové války v letech 1916–1917 okupována ruskou armádou (Van, Trabzon, Erzurum, Hakkâri). Tyto oblasti by podle jejich názoru měly patřit Arménii nebo Arménům. Tím pádem **skutečnost, že je v textu Deklarace nezávislosti Arménie použita čistě historická a politická definice „západní Arménie“, představuje neskrývaný územní požadavek vůči Turecku,** který je rovněž začleněn do systému ústavního (státního) práva, protože je jeho odmítnutí v moderním ústavním formátu vyloučeno.

Druhá otázka se týká oprávněnosti použití čistě právního pojmu „genocida“ pro události roku 1915 v Osmanské říši. Jak je známo, genocida jako druh zločinu proti lidskosti byla do mezinárodní právní praxe zavedena Úmluvou o zabránění a trestání zločinu genocidia, která byla přijata Rezolucí číslo 260 (III) Valného shromáždění OSN z 9. prosince 1948 v Paříži a vstoupila v platnost 12. ledna 1951. **Moderní světová právní praxe neuznává takzvané „retroaktivní právo“, kdy se nově zavedené normy legislativy aplikují na události, ke kterým došlo před jejich vstoupením v platnost.**

Současní arménští politici neustále tvrdí, že se řídí nejen moderní ústavou, ale taky údajnými „arménskými zákony“ z 18. a 19. století, a přitom přiznávají, že tehdy žádný arménský stát neexistoval

Události ve státě, jenž zanikl 28 let před účinností příslušného mezinárodního práva, v žádném případě nespádají pod jeho působnost. Stát Arménie tedy ve svém současném ústavním formátu definuje jako svůj národní cíl činnost vedoucí k porušení základů mezinárodního práva.

Třetí – frazeologická konstrukce „**mezinárodní uznání genocidy Arménů v roce 1915 v osmanském Turecku a západní Arménii**“ jako formulace národního cíle moderního arménského státu v oficiálním překladu do ruštiny a angličtiny, zveřejněná na webových stránkách vlády Arménie (www.gov.am), umožňuje dvojí interpretaci: uznání „arménské genocidy“ z roku 1915 v Osmanské říši a Západní Arménii jako v rámci jedné politické entity, nebo odděleně, jako dvě různá fakta.

Na tyto otázky by měli samozřejmě odpovědět arménští politici vůdci nebo specialisté v oblasti ústavního práva země (například bývalý prezident Levon Ter-Petrosjan, jehož podpis figuruje na Deklaraci nezávislosti Arménie), a ne nikdo jiný. Při pohledu zvenčí však ústavní **povaha současné Arménské republiky, na základě souboru dokumentů, které ji utvářejí, zahrnuje a právně formalizuje naprosto konkrétní politicko-právní principy, které obsahují politické, právní a územní nároky vůči Ázerbájdžánu a Turecku.** Tato konstituční povaha moderního armén-

ského státu byla formována dlouho předtím, než se Arménská republika objevila na politické mapě světa.

Současný stav mohou změnit pouze dva scénáře – zásadní ústavní reforma provedená vládou Nikola Pašinjana za účelem přechodu na „čtvrtou“ Arménskou republiku bez uvedení Karabachu v ústavních dokumentech, nebo nová válka s Ázerbájdžánem, což povede k podobným politickým a právním důsledkům, to znamená k demontáži „třetí“ Arménské republiky, ale s velkými lidskými a materiálními oběťmi. Neexistuje zkrátka žádný jiný způsob, jak konečně vyřešit karabašský problém v kontextu mezinárodně uznávaných hranic. Je to na Jerevanu. 🌟

Literatura

1. Декларация о независимости Армении // <https://www.gov.am/ru/independence/>
2. Конституция Республики Армения (с изменениями) // https://www.gov.am/u_files/file/Constitution/
3. Совместное Постановление Верховного совета Армянской ССР и Национального совета Нагорного Карабаха от 1 декабря 1989 года «О воссоединении Армянской ССР и Нагорного Карабаха» // <http://theanalyticon.com/?p=13890&lang=ru>